

Primjena prirodnih metoda treniranja konja (Natural Horsemanship)

Levak, Petar

Undergraduate thesis / Završni rad

2014

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of agriculture / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Poljoprivredni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:151:408458>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-12**

Sveučilište Josipa Jurja
Strossmayera u Osijeku

**Fakultet
agrobiotehničkih
znanosti Osijek**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Faculty of Agrobiotechnical
Sciences Osijek - Repository of the Faculty of
Agrobiotechnical Sciences Osijek](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA
POLJOPRIVREDNI FAKULTET U OSIJEKU

Petar Levak, student

Preddiplomski studij smjera Zootehnika

PRIMJENA PRIRODNIH METODA TRENIRANJA KONJA
(NATURAL HORSEMANSHIP)

Završni rad

Osijek, 2014.

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA
POLJOPRIVREDNI FAKULTET U OSIJEKU

Petar Levak, student

Preddiplomski studij smjera Zootehnika

PRIMJENA PRIRODNIH METODA TRENIRANJA KONJA
(NATURAL HORSEMANSHIP)

Završni rad

Povjerenstvo za ocjenu i obranu završnog rada:

Prof. dr. sc. Boris Antunović, predsjednik

Prof. dr. sc. Mirjana Baban, mentor

Prof. dr. sc. Pero Mijić, član

Osijek, 2014.

Sadržaj

1. Uvod.....	4
2. Osjetila konja.....	5
2.1. Vizualna percepcija konja.....	5
2.2. Slušna percepcija konja.....	7
3. Interakcije konja.....	9
3.1. Međusobne interakcije i njihovo značenje.....	12
3.2. Strah.....	14
4. Parelli Natural Horsemanship.....	15
4.1. Oprema i pomagala.....	19
4.2. Rad sa zemlje.....	20
5. Monty Roberts.....	21
5.1. Join up.....	23
6. Nevzorov Haute Ecole.....	24
7. Horse Agility.....	25
8. Zaključak.....	26
9. Literatura.....	27
10. Sažetak.....	29
11. Summary.....	30
12. Popis slika.....	31
13. Popis tablica.....	32
14. Temeljna dokumentacijska kartica.....	33

1. Uvod

Prvi pisani zapis o radu sa konjima napisao je Kikkuli 1300 godina prije nove ere. Kikkuli je uglavnom pisao o različitim načinima treninga i hranidbi ratnih konja. Umijeće rada sa konjem opisao je prije više od 2000 godina jedan od prvih najvećih jahača zvan Xenophon. Njegova knjiga „The art of horsemanship“ govori o humanom treningu konja. Grčka božica Minerva, sudeći po grčkoj mitologiji, bila je prva koja je izumila uzdu i tako pomogla Bellerophonu da kontrolira Pegasusa. Arheološki dokazi indiciraju da su se konji jahali prije 6000 godina (Telegin, 1986.). Glavni dokazi za tu tvrdnju su pronađene lubanje, odnosno zubi konja čije trošenje se može usporediti sa trošenjem zuba konja koji imaju metalne žvale. Od tada, izrada žvala je jako napredovala i danas se razlikuje široka paleta mekih i krutih žvala. Žvala je upravo ta koja ukazuje na prve pokušaje komunikacije sa konjem u vidu kontroliranja brzine tijekom jahanja te usmjeravanja konja u željenom pravcu.

Dugoročno uvjerenje da su ljudska dominacija i podložnost konja ključ za uspješan trening te treniranje konja na način da „poštuje“ trenera vodi do zaključka da je sila često korištena u treningu konja. Mnogi konji reagirali su izbjegavanjem, otporom i udaranjem, što je ubrzo postalo i njihovo uobičajeno ponašanje. Nakon što više nisu bili u mogućnosti nositi se sa problematičnim ponašanjem svog konja, neki su treneri u prošlosti bili ohrabreni na korištenje grubih metoda i pomagala, dok su se drugi obratili takozvanim „dobrim konjarima“ (eng. „good horseman“), odnosno „šaptaču konjima“ (eng. „horse whisper“) da im pomogne u korekciji ponašanja konja. Takav pristup kao što imaju „dobri konjari“, vlasnici konja ili treneri često nisu sami mogli primijeniti zbog nedostatka razumijevanja ili pak nemogućnosti primjene. Često se činilo da ti šaptači konjima primjenjuju magične načine rada sa konjima (šapću im) s kojima postižu impresivne rezultate iako nisu imali previše motivacije za objašnjavanjem vlastitih tehnika (Goodwin i sur., 2009.).

„Šaptači konjima“ kao što su Monty Roberts, Pat Parelli i ostali, predlažu svoje tehnike rada u okruglom manježu kao korisni te nježni inicijalni trening koji umanjuje stres i strah u mladim konja, ali i starijih konja, koji se nađu u nepoznatim situacijama (na primjer ulazak u prikolicu za prijevoz konja). Osnovu njihova rada u okruglom manježu čini poznavanje ponašanja konja u krdu i njihova međusobna interakcija. Trener tjera konja od

sebe sve dok konj ne počigne surađivati. Nakon toga, konju je dozvoljeno da priđe čovjeku, koji ga mazi i poziva da ga slijedi (Robertson, 2002.). Smatra se da je sedlanje konja puno lakše, sigurnije i nježnije nakon uspješnog rada sa zemlje nego što je to nakon tradicionalnog ujahivanja (Miller i Lamb, 2005.). Ponašanje konja tijekom takvog rada nudi niz mogućnosti za znanstvena istraživanja koja se bave promatranjem ponašanja konja, a koje je inače teško za istražiti (Krueger, 2007.).

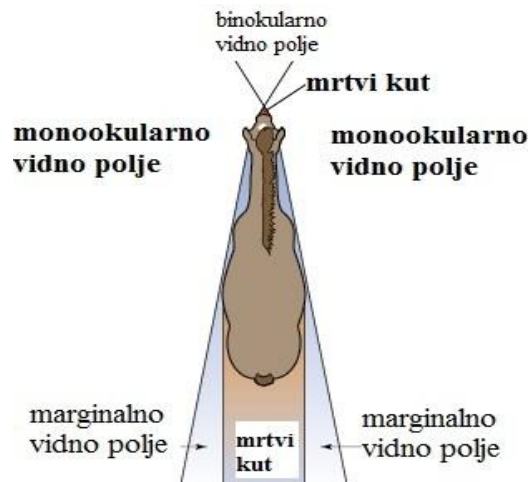
2. Osjetila konja

Usprkos domestikaciji prije nekoliko tisuća godina, kao i intenzivnom selekcijskom radu u samom uzgoju, konji i dalje imaju vrlo izražena osjetila, kao i instinkte, te se sukladno njima i ponašaju. Prvenstveno, konj je lovina i u navali straha instinkt mu nalaže bijeg. Na izvedbu određene radnje velik utjecaj ima i osjetljivost konja na okolišne faktore jer osjetljiviji konji snažno reaguju na nove podražaje i promjene u njihovom okruženju. Svako upoznavanje s novim predmetom ili situacijom, konja stavlja u odnos s ranijim iskustvima temeljem kojih pozitivno ili negativno procjenjuje novonastalu situaciju i sukladno tomu reagira (Tomić i sur., 2012.).

Samo poznavanjem i uvažavanjem prirodnog ponašanja konja, temeljnog na osjetilima, može se postići kvalitetan odnos između konja i čovjeka koji vodi do opuštenog i kvalitetnog rada u kojem konj svojevrijedno iskazuje sav svoj potencijal. Ukoliko naučimo pravilno raspoznavati određene emocije i reagiramo sukladno s njom, automatski postajemo usklađeniji sa konjima (Ćosić i sur., 2009.).

2.1. Vizualna percepcija konja

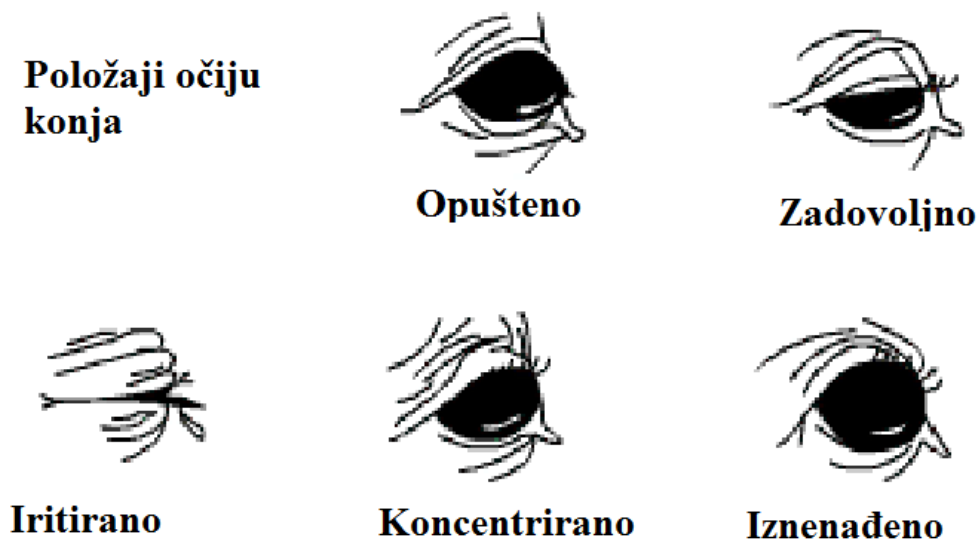
S obzirom na specifičnu anatomsku građu, vidno polje konja je oko 360° što je vrlo važno s obzirom da je konj životinja koja je u prirodi okružena grabežljivcima. Oči konja smještene su lateralno s obje strane glave. U normalnom položaju glave konj ima dva mrtva kuta, odnosno dva slijepa kuta (slika 1.). Prvi se nalazi u kranijalnom, a drugi u kaudalnom području.

Slika 1. Vidno polje konja (thinklikeahorse.org)

Lateralni smještaj očiju, veličina i zakrivljenost rožnice, veličina i horizontalni oblik zjenice te izbočene mrežnice omogućuju konju veliko monookularno vidno polje. Binokularno vidno polje ograničeno je između 65° i 80° u kranijalnom području (Hall i sur., 2003.).

Dok opušteno pase, pogled konja je usmjeren na tlo ispred njega (prevladava monookularni vid), no u slučaju da osjeti nešto što zahtjeva njegovu pozornost, konj podiže i pomiče glavu kako bi pokrenuo binokularni vid, odnosno promatrani objekt stavio u binokularno vidno polje koje omogućava bolju percepciju dubine (Tomić i sur., 2012.). U istraživanju utjecaja visine na vizualnu percepciju konja, Hall i sur. (2003.) su zaključili da konji puno bolje reagiraju na nove stimulanse kada su im oni prezentirani sa zemlje, ali i da u samom treningu i menadžmentu veliku ulogu igra i izgled same podloge na kojoj se konj nalazi. Zbog primarno monookularnog vida konji imaju poteškoće u percepciji predmeta koji se udaljavaju ili približavaju, pa tako konj koji preskače preponu zapravo tu preponu ne vidi, već skače po ranije stvorenoj slici. U više različitih istraživanja dokazano je da konji razlikuju neke boje, odnosno da mogu raspoznati žuti i plavi dio spektra boja, dok je zeleni problematičan. Položajem očiju konji ukazuju i na svoje trenutne osjećaje što uvelike koriste treneri koji rade po metodama Natural Horsemanshipa (slika 2.).

Slika 2. Izrazi očiju konja (sielearning.tafensw.edu.au)

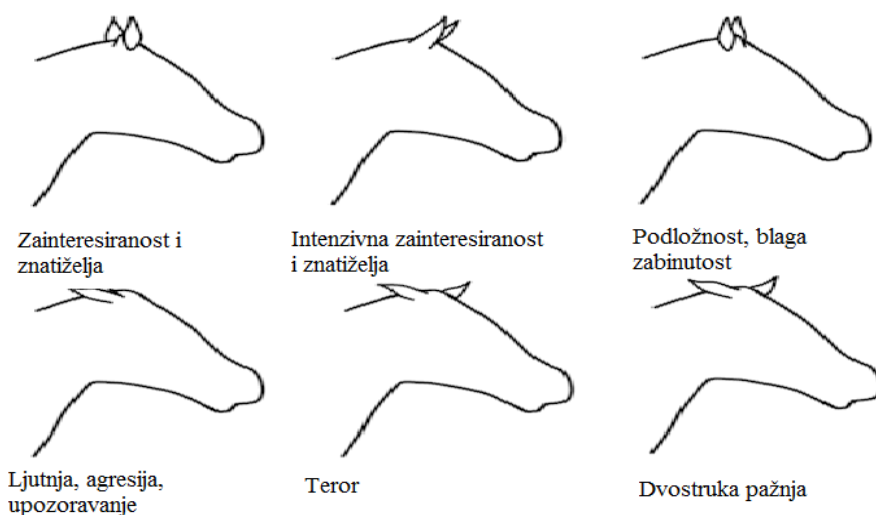
2.2. Slušna percepcija konja

Slušno polje konja kreće se od 55 Hz sve do 33,3 kHz, s najboljom osjetljivošću na zvučne podražaje između 1 i 16 kHz prema Tomić i sur., 2005. (cit. prema Heffner i Heffner, 1983.). Zapaženi su gubici sluha kod konja, pa tako konj u dobi od pet godina gubi mogućnost osluškivanja visokih frekvencija dok mu u dobi od petnaest godina počinje slabiti sluh. Zaokretanjem ušne školjke za 180° konj ima mogućnost fokusiranja na udaljene zvukove kao i osluškivanje dva različita zvuka koji dolaze iz različitih smjerova jer se ušne školjke okreću neovisno jedna o drugoj. Usprkos tome, konji imaju poteškoće u lociranju samog izvora zvuka što dovodi do nepoželjnog ponašanja tijekom jahanja. Kada se konj jaši, često je u nemogućnosti locirati točan izvor zvuka koji čuje, pa podiže glavu i čuli uši u pokušaju otkrivanja izvora zvuka. Visoke frekvencije i nemogućnost lociranja zvuka kod konja izazivaju osjećaj straha, što stvara probleme jahaču. Kako ne bi utjecala na izvedbu i konačni rezultat prilikom održavanja turnira, publika nagrađuje natjecatelje i njihove konje pljeskom, nakon što odrade predviđeni program.

Slušna percepcija kao i pokretanje ušnih školjaka koristi se pri samom treningu konja. Glasovne komande pokazale su se vrlo učinkovite kod konja koji se koriste u školi jahanja.

Osoba koja pokušava naučiti jahati nije u mogućnosti kontrolirati svaki svoj pokret na konju, ali i svoje emocije kao što to rade iskusni jahači, stoga je neophodno da konj na kojem uče jahati dobro poznaje glas trenera kako bi on u svakom trenutku mogao prikladno reagirati i spriječiti eventualno nepoželjno ponašanje konja.

Pokretanje ušnih školjaka koriste se pri čitanju emocija konja. Primjerice, u Join up metodi treniranja konja pokreti ušnih školjaka igraju veliku ulogu. Naime, konj pokretima svojih ušiju odaje svoju usredotočenost na trenera kao i spremnost da prihvati trenera kao vođu svog krda. U neutralnoj pozi uši su u opuštenom, odnosno okomitom položaju s otvorima okrenutim prema naprijed ili u stranu. Ova osnovna poza ušiju na najbolji način pokriva cijelu zvučnu okolinu konja, a istovremeno ne zahtjeva veliki mišićni napor (Ćosić i sur., 2009., cit. prema Morris, 1989.). Prilikom osluški vanjskog zvuka konji svoje uši načule. Takav položaj označava interes, pozornost i pripravnost. Oprečno tome su takozvane „avionske“ uši, koje su vodoravno ispružene u stranu sa školjkama prema dolje. One su znak umornog konja koji je izgubio zanimanje za okolinu i psihički je na najnižoj točki (Ćosić i sur., 2009.). Micanje ušiju prilikom hodanja kao da njima ne upravljaju mišići, može ukazivati na to da je konj pod utjecajem nedozvoljenih sredstava. Isto tako, položaj ušiju može ukazivati i na grub trening konja. Uši koje mlohavo vise prema dolje, školjkama okrenutima prema jahaču, odaju kako je konj pokoran i kako se boji jahača (Ćosić i sur., 2009., cit. prema Morris, 1989.).

Slika 3. Govor konja pokretima ušiju (sielearning.tafensw.edu.au)

3. Interakcije konja

Interakcije konja kao i ponašanje divljih konja najbolje se istražuju promatranjem divljih konja. Postoje dva načina opservacije konja. Prvi je promatranje konja u potpunoj slobodi gdje se bilježi ponašanje svih jedinka koje sudjeluju u istraživanju, dok je drugi način usmjeren na jednog konja i njegove interakcije s ostatkom krda. U promatranju odnosa između konja najčešće se koristi metoda u koje se ispred dva konja stavlja kanta sa hranom (Haupt i Keiper, 1982.). Kod ove metode vrlo je važno: da su oba konja ranije upoznata sa kantom, da se puste istovremeno, da je kanta dovoljno mala da spriječi konje u dijeljenju obroka te obavezno mora postajati prostor u koji jedan od konja može pobjeći u slučaju međusobne agresije. Prednost ove metode je u tome što se mogu utvrditi odnosi između bilo koja dva konja iz krda. Druga mogućnost je okupljanje cijelog krda te postepeno odvajanje jedinki počevši sa alfa jedinkom koja prva zauzima kantu (Haupt, 1991.). Na položaj nekog konja u hijerarhiji krda mogu utjecati različiti parametri poput spola, dobi, mase i drugo.

Konji su vrlo socijalne životinje i u prirodi uvijek žive u krdima. Važnost života u krdu pokazuje i istraživanje Camerona i sur. (2009.) u kojem se pokazalo kako integracija kobile u krdo povećava njenu plodnost i da općenito integracija svakog konja u krdo smanjuje razinu stresa. Svakodnevni kontakt vlasnika sa njegovom životinjom ima pozitivan utjecaj na smanjenje stresa kod životinje ali i vlasnika. Svakim okupljanjem dva ili više konja stvara se hijerarhija krda (Haupt, 1991.). Konji su razvili kompleksan komunikacijski i socijalni sistem temeljen na bliskim međusobnim odnosima između dvoje partnera koji nakon odrastanja ostaju zajedno dugi niz godina (Feh i sur., 2005.). Divlji konji i zebre žive u malim i trajnim obiteljskim grupama u kojima se nalazi odrasli pastuh, jedna do tri kobile te njihova zajednička ždrjebad (Feh i sur., 2005.). Krdo može činiti čak i do 12 obiteljskih zajednica u kojima je pastuh zadužen za obranu svoje obitelji od predatora. Ovisno o godišnjem dobu broj zajednica unutar krda se povećava ili smanjuje. Tijekom ljeta se unutar krda nalazi više obiteljskih grupa, dok se zimi smanjuje broj članova krda. Promatranjima je utvrđeno da se veličina grupe kod Camargue konja povećava tijekom mjeseci u kojima su insekti aktivni te da veće grupe konja imaju manje rojeva muha oko sebe. Nasuprot tome, kasnije se pokazalo da okupljanje konja u krda nije

toliko povezano sa insektima, koliko sa raspodjelom paše i općenito sa hranom i vodom (Mills i McDonnell 2005., cit. prema Duncan i Vigne, 1979.), (Rutberg, 1987.).

Unutar krda uspostavljaju se međusobni odnosi te se jedan od konja nameće kao alfa jedinka, dok su mu drugi podložni. Alfa jedinka u prirodi je većinom starija i iskusna kobila koja dobro poznaje terene po kojima se krdo kreće i koja je sposobna odvesti krdo na neke od najboljih pašā, ali i do izvora vode. Međutim, hijerarhija se uspostavlja i među svim ostalim članovima krda. Promatrajući krdo konja vrlo je lako odgonetnuti njihovu hijerarhiju. Alfa jedinka kao i ostali više rangirani članovi krda prvi prilaze hrani ili vodi za razliku od najniže rangiranih konja koji dolaze na kraju. Alfa kobile unutar krda više vremena provode u otimanju za hranu ali i njihova ždrjebad brže napreduje. Zanimljivo je i da se prilikom borbe za vlastitu poziciju unutar krda pastusi i kobile drugačije ponašaju. Bitke između pastuha karakteristične su po griženju, propinjanju i lovljenju, dok se kobile međusobno udaraju stražnjim nogama. Ukoliko se dogodi da neki od pastuha izgubi svoju obitelj, odnosno njegovu kobilu preotme drugi pastuh, on se pridružuje krdu u kojem se nalaze samo pastusi, a koje se naziva momačko krdo.

Kod Camargue konja, visoko rangirani pastusi dio su obitelji sa jednim pastuhom, dok nisko rangirani sinovi od nisko rangiranih majki formiraju dugotrajne saveze u kojima se nalazi više pastuha (Mills i McDonnell, 2005., cit. prema Feh, 1999.).

Prilikom parenja kod grupa sa više pastuha pojavila su se tri obrasca ponašanja:

- dominantni pastuh pari većinu kobila
- tijekom jednog estrusa istu kobilu pari nekoliko pastuha uz pojavu malo agresije
- svaki od pastuha formira svoju grupu od nekoliko kobila koje su istovremeno u estrusu (Mills i McDonnell, 2005.).

Tablica 1. Vrste i kompozicije grupa divljih konja (Mills i McDonnell, 2005.)

Vrste i kompozicije grupa u nekontroliranim populacijama sa jednakim omjerom spolova

	Vrste ili podvrste					
	Obitelj	Savez	Pastusi	Jedinke	Kobile	Krda
Divlji konji Equus Perzewalski Stepske zebre Planinska zebra	1 pastuh, 1-3 kobile i njihova ždrjebad	2 pastuha 1-3 kobile	Mladi, prije početka reprodukcije, stari, nakon oduzimanja kobila	Stari ili ranjeni	nije promatrano	Izmješana krda od nekoliko obitelji, mogu imati i nekoliko stotina članova
Mongolian kuhlan Turkmenian kuhlan Persian onager Indian kuhlan		nije promatrano		?	Dominantni pastusi	
Kiang Grevijeva zebra Afrički divlji magarac	nije promatrano	Male grupe, 1-3 kobile		Nije promatrano		

Konji koji žive u krdu međusobno se prepoznaju pomoću osjetila mirisa i vida. Najbolji dokaz za to su kobile i njihova ždrjebad. Nakon ždriježbljenja kobila pomiriše svoje ždrijebe te ga obliže i na taj način se stvara međusobna povezanost. Starija ždrjebad, za razliku od mlade, nakon što zaostane za krdom prilaze direktno svojoj majci što dokazuje da ju prepoznaju osjetilom vida.

Dnevne aktivnosti konja koji žive u prirodi uvelike ovise o godišnjem dobu, starosti samih konja i spolu (slika 5.). Ljeti divlji konji najviše pasu ujutro nakon izlaska sunca te navečer prije zalaska sunca dok tijekom podneva i najvećih vrućina odlaze u područja u kojima ima puno blata kako bi se zaštitili od insekta te odmorili. Pastusi više vremena provode u tzv. alarmiranom stanju u kojem kasaju ili galopiraju, dok se kobile više međusobno otimaju za hranu. Već tjedan, dva nakon odbijanja od kobile, ždrjebad hvata ritam ostatka krda i počinje se ponašati slično odraslim članovima krda.

Kobila odbija svoje ždrijebe ovisno o terminu sljedećeg ždriježbljenja, većinom se to odvija kada je ždrijebe staro sedam do osam mjeseci. Nakon odbijanja, ždrijebe i dalje ostaje sa svojom obitelji te se igra sa bliskim rođacima. Nakon novog ždriježbljenja, staro ždrijebe nastavlja svoju povezanost sa majkom i sam pomaže u njezi novog ždrjebeta. Odvajanje

mladog konja od svoje obitelji događa se u dobi od dvije do tri godine, odnosno kod kobila je to prilikom pojave prvog estrusa.

Slika 4. Grupa divljih konja Equus Perzewalski na paši (wikipedija.org)

3.1. Međusobne interakcije i njihovo značenje

Konji imaju razvijenu međusobnu komunikaciju putem osjetila. Iako je to područje relativno neistraženo, otkrivena su osnovna značenja nekih radnji. Bez obzira radi li se o konjima koji su u srodstvu ili onima koji to nisu, osnovni pozdrav u svijetu konja je međusobno njušenje kontaktom nos prema nosu. Nakon kontakta nos-nos, slijedi kontakt nos-lakat ili nos-slabine jer su ta područja prepuna znojnih žlijezda, pa samim time i odaju veću količinu mirisa. Najviše zapažena obiteljska interakcija je svakako međusobno timarenje. Konji se međusobno trljaju bočnim stranama ili se međusobno grickaju u području vrata. Koliko je takav nagon iskonski dokazuje i to da ždrjebad kreće sa ovim radnjama već u prvim danima života. Međusobno njegovanje tipično je za konje koji se preferiraju poput majke i njezinog potomstva, između braće, između očeva i njihovog potomstva, između vršnjaka u istoj grupi neovisno o njihovoj starosti, uključujući i odrasle kobile i pastuhe koji nisu u srodstvu (Feh i sur., 2005.). Konj sa višom pozicijom u hijerarhiji krda zahtijeva više međusobnog njegovanja. Međusobno grickanje u području

vrata najviše je korišten oblik interakcije konja. Istraživanjima je dokazano kako se za vrijeme grickanja po vratu za razliku od ostalih oblika međusobnih interakcija mijenja broj otkucaja srca konja koji sudjeluju u toj radnji. Blizu tom području vrata nalaze se major gangliji autonomnog živčanog sustava koje koriste i veterinari prilikom akupresure kako bi smirili nervozne konje (Feh i sur., 2005.). Vrlo važan segment međusobnih interakcija konja je svakako igra u kojoj je sve dopušteno. Može se prepoznati razlika između igre i agresije. Prilikom igranja konji nikad ne savijaju uši uz vrat već su one uvijek povišene, dozvoljeno je propinjanje, udaranje, grižnja, lovljenje i kruženje. Sve ove interakcije puno su manjeg intenziteta prilikom igre za razliku od agresije. Međusobni ugrizi najčešći su u području nogu što izaziva napadnutog konja da se spusti na prednje noge i klekne. Ždrjebad počinje sa igrom u dobi od dva do tri tjedna i to kod kobila traje do prvog ždrijebljenja nakon kojeg međusobna igra za njih završava dok se kod pastuha u odrasloj dobi igra nastavlja izvan sezone parenja. Njušenje izmeta, udarci, odguravanja, škripanje zubima i propinjanje, oblik su interakcije među pastusima. Muška ždrjebad počinje sa takvim ponašanjem otprilike u dobi od dvije godine. Prilikom odmjeravanja snaga, svaki pastuh svoju kobilu tjera u suprotnom smjeru od njegova rivala. Ukoliko se radi o grupama sa više pastuha prilikom obrane svojih kobila, oni međusobno surađuju i svaki tjera nekoliko kobila. Tjeranje kobila, odvajanje nekih članova iz grupe, kao i okupljanje grupe, pastusi obavljaju uvijek na isti način. Glava je lagano spuštena ispod razine grebena, uši leže uz vrat, a pastuh hoda, kasa ili galopira. Prilikom dominantnog ponašanja uši su također spuštene uz vrat i dominacija počinje prvo sa prijetnjama ugrizom, napadima glavom ili slabinama usmjerenim prema napadnutom konju. Ukoliko prijetnje ne izazovu podložnost kod napadnutog konja dolazi do samog napada. Sve ove elemente međusobne interakcije pokazuje ždrebad već nekoliko dana nakon rođenja, a intenzitet agresivnih interakcija smanjuje se u odrasloj dobi nakon formiranja obitelji i međusobne hijerarhije.

Slika 5. Kontakt nos-nos (barnqueenadventures.com)

3.2. Strah

Kao i kod svih ostalih životinja, strah negativno utječe na fiziologiju ali i psihologiju konja. Istraživanja su pokazala kako su upravo neočekivane reakcije proizašle iz straha glavni uzrok većini nesreća koje se događaju u interakcijama između konja i čovjeka (Christensen, 2005., cit. prema Keeling i sur., 1999.). Strah je određeno stanje neuroendokrinog sustava izazvano određenim vanjskim podražajima, a koje prerasta u određen oblik ponašanja koje je nepoželjno za jahača ili trenera (Christensen, 2005., cit. prema Gray, 1987.). Upravo je neuroendokrini sustav zadužen za procjenu neke situacije kao potencijalno opasne. Konj reagira instinktivnim pokušajem borbe ili bijega na širok raspon potencijalno opasnih situacija. Borba ili bijeg izazvani su navalom adrenalina, odnosno prevladavanje parasimpatičkog sustava preuzima simpatički sustav koji životinju priprema na odgovarajuću reakciju kako bi se zaštitila od potencijalne opasnosti. Nakon što je opasnost završila, dolazi do otpuštanja kortikosteroida koji su zaduženi za vraćanje organizma u stanje smirenosti i za memoriranje opasne situacije, odnosno slike, mirisa, okusa i zvukova koji dolaze sa njom kako bi se u budućnosti takva opasnost što prije uklonila ili izbjegla.

Strah kod konja u divljini omogućava veću stopu preživljavanja, ali prekomjerni strah ima negativne posljedice na zdravlje i psihologiju divljih i domesticiranih konja. Kod

domesticiranih konja izgubila se potreba za reakcijama straha, jer se drže u kontroliranim uvjetima pod stalnim nadzorom. Međutim, instinktivno reagiranje na potencijalne opasnosti ipak se zadržalo i potrebno je pronaći metode kojima bi se smanjio raspon situacija koje konj doživljava kao opasne i kako bi se na taj način poboljšala fiziološka i psihološka dobrobit konja. Metode Natural Horsemanshipa temelje se na opuštanju konja kao i stvaranju veze između konja i čovjeka upravo kako bi se strah kod konja što više smanjio.

Slika 6. Borba konja u Guangxiu (chinadaily.com.cn)

4. Parelli Natural Horsemanship

Program Pat Parellia započeo je 1981. godine. Parelli je rođen u Kaliforniji, a cijeli svoj život posvećuje konjima i njihovu ponašanju. Nekada se natjecao u rodeo jahanju, a danas je svjetski poznati trener konja. Svoje metode zasniva na vlastitom promatranju divljih konja. Kod promatranja konja fokusirao se na njihovu psihologiju, međusobnu komunikaciju te općenito na ponašanje konja. Konjar i lovac na krzna Freddie Ferrera prepoznao je njegov talent i tijekom ljeta učio je Parellia kako biti što prirodniji u odnosu sa konjima, psima i stokom. Sa devet godina započeo je svoju karijeru u konjogojstvu. U radu sa konjima uvijek je bio pun entuzijazma i rado je poslušao tuđe savjete. Sa sedamnaest godina započeo je svoju rodeo karijeru, a najdraža disciplina bila mu je ona u

kojoj se jaše bez sedla. Nakon rodea krenuo je u trenerske vode. Počeo je sa treniranjem mladih konja, ali ubrzo su ga sustigli financijski i moralni problemi. Naime, Parelli je smatrao da se konja ne može i ne smije tretirati kao neživi objekt. Nakon toga upoznaje Tonya Ernsta koji ga uči osnovama Kung fua: disciplini te kontroli tijela i uma. Uz Ernsta, upoznaje i Troya Henryja koji mu otvara sasvim novi svijet psihologije konja te dinamike u odnosu konja i čovjeka. Parelli ubrzo uviđa da je pravi problem u vlasnicima konja. Kada bi završio svoj rad sa konjem vratio bi ga vlasnicima. Međutim, ukoliko vlasnik, odnosno jahač nije imao razumijevanja za konja, on bi se ubrzo vratio problematičnom ponašanju. To ga je potaknulo da se koncentrira na rad sa ljudima i tu počinje Parelli Natural Horsemanship.

Uz Pata tu je i Linda Parelli koja je počela kao jahačica dresure, a završila u svijetu westerna. Linda je imala engleskog punokrvnjaka sa problematičnim ponašanjem i upravo se zbog toga susrela sa Patom. Ubrzo je shvatila da njezin konj samo slijedi svoje instinkte i danas je to konj kojeg jaše bez uzde i bez sedla. Pat Parelli (1993.) započinje svoju knjigu „Ovo nije knjiga za treniranje konja, ovo je knjiga za treniranje ljudi. Nemojte misliti da morate trenirati samo konja. Ono što vjerojatno morate napraviti je istrenirati sebe da se što više držite principa i da zato budete što sposobniji“. Pat i sam napominje da nije on taj koji je osmislio Natural Horsemanship, već da je to nešto što je postojalo od vremena domestikacije prvih konja. Svoj rad sa konjima temelji na prirodnosti i prirodnom ponašanju koje je usađeno u ljudima i razlikuje se od onog ponašanja koje je ljudima poznato kao normalno. Naime, Pat govori da se normalno ponašanje ljudi mijenja ovisno o geografskom položaju, pa tako nešto što je normalno na sjeveru nije normalno na jugu dok je priroda i prirodno ponašanje na svim dijelovima isto pa tako konji u Americi i konji u Hrvatskoj imaju potpuno isti obrazac ponašanja. Upravo iz navedenih razloga, Natural Horsemanship trebao bi se što više udaljavati od normalnog, naučenoga ponašanja.

Ljudi se počinju baviti konjima jer ih oni fasciniraju svojom ljepotom, veličinom i gracioznošću. Osamdeset posto ljudi koji se počnu baviti konjima izađu iz toga u prvoj godini. Parelli je (1993.) procijenio da 80% od preostalih 20% izađe iz toga u slijedećih 5 godina. Fasciniranost konjima ubrzo prelazi u frustraciju. Pri prvom susretu sa konjima ljudi se navodi da što prije sjednu na konja, udare ga nogom te povuku za žvalu. Nakon udarca konj će krenuti, a nakon potezanja će se zaustaviti, ali te radnje obaviti će sa velikom gorčinom. Takvim radom, najviše što se može postići, je prosjek. Netko tko ide na

turnir, osvoji rozetu za prvo mjesto, a još uvijek ima poteškoća sa utovarom svog konja u prikolicu, savršen je primjer osobe koja prihvaća prosjek kao dobar rezultat. Upravo je to i jedan od razloga odustajanja od konjogojstva. Parelli, ali i ostali treneri Natural Horsemanshipa pokušavaju uspostaviti prirodan odnos sa konjem koji se temelji na međusobnom poštivanju bez upotrebe sile. S obzirom da su ljudi predatori, a konji lovine, upotreba sile u radu sa konjima stvara veliku nelagodu i potiče konja na bijeg, jer to je njegova prirodna reakcija koja mu je pomogla u preživljavanju.

Nadalje, Parelli govori o 103 sastojka koja dovode do savršenog partnerstva sa konjima. Počinje sa dva seta brojeva 1, 2, 4, 6, 8 i 10. Zbrajanjem navedenih brojeva dobije se 31, kada se 31 pomnoži sa 2 dobijemo 62 sastojka. Njima se dodaje 41 „P“. 41 P dolazi iz Parellijeve izreke koja prevedena na Hrvatski glasi: „Pat Parelli ponosno prezentira svoje programe i proklamacije da prethodne i pravilne pripreme priječe patetične performanse, posebno ako je pristojna i pasivna postojanost prakticirana u pravilnoj poziciji. Ova perspektiva zahtijeva pasijans, od procesa do produkta, od principa do primjene. Obećanje (eng. promise) koje Pat planira potvrditi je da prakticiranje ne čini perfekciju, samo perfektno prakticiranje čini perfekciju, i to je svojstveno (eng. peculiar) kao što životinje plijena primjećuju ljude (eng. people) kao predatore, a ne partnere“. Prva dva seta brojeva Parelli (1993.) objašnjava:

- „1- Postoji jedna stvar kojoj svi teže sa konjima: prirodno partnerstvo za život.
- 2- Postoje dvije vrste treninga konja: prirodni i normalni.
- 4- Postoje četiri područja učenja: početak, osnova, usavršavanje i rješavanje problema.
- 6- Postoji 6 šifri: stav, znanje, alati, tehnike, vrijeme i mašta.
- 8- Postoji 8 načela: Horse-Man-Ship je prirodan, nema nagađanja, komunikacija je obostrana, konji i ljudi imaju odgovornosti, stav je pravda, govor tijela je univerzalan, konji uče jahače i jahači uče konje te načelo, svrha i vrijeme su alati za podučavanje.
- 10- Postoji 10 kvaliteta prirodnog konjara: srce i želja, poštovanje, impulzivnost, fleksija, stav, osjećaj, izbor trenutka, balans, razum i iskustvo.

Slijedeći set brojeva (1, 2, 4, 6, 8, 10):

- 1- Jedan dizgin za kontrolu
- 2- Dva dizgina za komunikaciju
- 4- Četiri cilja Natural Horse-Man-Ship mreže: 1) Dovoljno zainteresirati ljude za Natural Horse-Man-Ship da ga prihvate kao hobi. 2) Ljudi proživljavaju svoja iskustva zajedno sa

konjima. 3) Pokazivanje ljudima kako se zabavljati sa konjima. 4) Isticanje ljudi sa znanjem Natural Horse-Man-Ship-a.

6- Ima samo šest stvari koje konj može učiniti: ići naprijed, nazad, desno, lijevo, gore i dolje.

8- Postoji osam odgovornosti u partnerstvu: četiri za čovjeka i četiri za konja.

10- Postoji deset razina Natural Horse-Man-Ship-a“.

Ranije navedenih 6 ključeva, odnosno šifri koje čine stav, znanje, alati, tehnike, vrijeme i mašta važno je promatrati kao cjelinu i nikad ne izostaviti nijedan od njih. Stav uvijek mora biti prirodan. Čini ga mnoštvo radnji i međusobna suradnja konja i čovjeka. Razlikuju se 2 marginalna stava: bič-stav i mrkva-stav. Bič-stav odnosi se na ljude koji koriste bič i pomoću sile i agresije dolaze do cilja. Mrkva-stav pak se odnosi na ljude koji maze konja dok nešto rade. Ovakva osoba je obično nemoćna i moli konja umjesto da zatraži i dobije poštovanje od njega (Parelli, 1993.). Prirodni stav teži sredini između navedenih stavova, dakle treba biti mekan, ali kada je potrebno treba i određena čvrstoća. Vrlo je važno biti maštovit i kreativan te se prilagođavati svakoj situaciji. Znanje podrazumijeva učenje o psihologiji konja te njihovu načinu razmišljanja. Pojam alati se odnosi na pomagala koja se koriste u radu sa konjem, a koja trebaju djelovati što je više moguće prirodno. Tehnike se uče tijekom cijelog života. Ako uzmete vrijeme koje je za to potrebno, bit će vam potrebno manje vremena (Parelli, 1993.). S obzirom na ostale obaveze, mnogi ljudi imaju premalo vremena posvetiti se svojim konjima, pa neke stvari ne mogu napraviti pravilno, ali opet imaju dovoljno vremena da to rade ponovo i ponovo. Mašta kao posljednja u nizu nije nebitna. Mašta je ključ u Natural Horsemanshipu i pomaže čovjeku u prilagođavanju situacijama i konjima.

„Horsenality“ je izraz kojeg su izmislili Pat i Linda Parelli, a opisuje 4 osnovne osobnosti konja. Tipovi „horsenalitya“ su: „introvert“, „extrovert“, „left-brained“, „right-brained“.

Kombinacija „left-brain extrovert“ predstavlja tip konja kojima je glavna preokupacija rušenje pravila. To su dominantni konji koji izazivaju čovjeka svaki dan i jedini način da se to spriječi je maknuti granice, jer ako nemaju granica nemaju ni što rušiti. Da bi se povezao sa takvim konjem, trener ga mora što više poticati i ohrabrivati.

„Left-brain introvert“ predstavlja konje koji točno znaju što se traži od njih i upravo to ne žele raditi. Kod njih je potrebna primjena obrnute psihologije. Sve ono što trener zahtijeva od takvog konja treba smanjiti na minimum.

„Right-brain extrovert“ odnosi se na konje koji su u pravom smislu riječi lovine. Oni su prepuni straha i glavni problem je uvjeriti takvog konja da mu je trener ujedno i prijatelj.

„Right-brain introvert“ označava konje koji se čine vrlo smireni dok su njihove unutarnje emocije uzavrele i kada dođe do kapi koja prelije čašu, oni „puknu“. Radi se o vrlo emotivnim konjima.

4.1. Oprema i pomagala

Svaki trener koristi pomagala kako bi komunicirao sa konjem. Pomagala u radu sa konjima dijele se u dvije osnovne kategorije: prirodna i umjetna. Prirodna pomagala su ona sa kojima smo rođeni poput šake, ruke, noge, sjedišta. Umjetna su sva ona ostala poput uzda, korbača, sedla, ulara.

Postoje četiri tipa umjetnih pomagala i sva četiri koriste se za učenje, kontroliranje, pojačavanje ili pak reduciranje specifičnih pokreta ili radnji. Četiri tipa pomagala su:

1. Ulari i povodci- za osnovnu komunikaciju
2. Korbači- služe kao produženje ruke
3. Žvale- pomažu pri dobivanju profinjenosti pokreta
4. Mamuze- služe kao produženje nogu (Parelli, 1993.).

Ulari i povodci koriste se za učenje, kontrolu te pojačavanje ili pak smanjivanje intenziteta 6 osnovnih radnji (naprijed, nazad, lijevo, desno, gore i dolje) na zemlji, ali i u sedlu. Korbač kao i ranije navedeni ulari i povodci koristi se za učenje, kontrolu te pojačanje i smanjivanje intenziteta 6 osnovnih radnji sa zemlje ili pak u sedlu. Žvala i mamuze također služe za kontrolu radnji, ali samo iz sedla.

Nekoliko je zabluda u korištenju ovih pomagala. Prva zabluda odnosi se na korištenje ulara i povodca kao sredstva za vođenje konja od točke A do točke B i vezanje za točku B (Parelli, 1993.). Nadalje, zabluda je i da se korbač koristi za tjeranje konja unaprijed ili pak za kažnjavanje konja kada je jahač frustriran ili ljut na konja. Žvala se definira kao pomagalo kojim se zaustavlja konja, što je još jedna zabluda. Ukoliko se mamuze definiraju kao pomagalo kojim tjeramo konja da ide brže, zašto ih onda ne nose džokeji? (Parelli, 1993.).

Slika 7. Parelli korbač, povodac i ular (parelli.com)

4.2. Rad sa zemlje

Trening konja sa zemlje duga je tradicija u radu sa konjima. Rad sa zemlje koristi se čak i u dokazano dobrim stajama poput one Španjolske škole jahanja u Austriji ili pak Cadre Noir u Francuskoj. Rad sa zemlje idealan je za konje koji uče nove pokrete jer nemaju dodatno opterećenje na leđima. Razne discipline imaju svoje specifične metode rada sa zemlje:

- okrugli manjež koristi se kod western jahača i sljedbenika Natural Horsemanshipa,
- lonžiranje se koristi kao integrirani dio mnogih metoda,
- rad preko kavaleta se koristi u edukacijske i rehabilitacijske svrhe (Bayley, 2004.).

Troy Henry je jedan od Parellijevih mentora, jednom mu je rekao da je najbolji način za uspostavljanje veze sa konjem upotreba okruglog manježa ili lonže, ako se koriste prirodno (Parelli, 1993.). Ukoliko se koristi normalno, tada je to najlakši način za uništavanja psihe konja.

U Parelli Natural Horsemanship-u rad sa zemlje započinje sa 7 igara. Cilj igara je poboljšati odnos čovjeka i konja te njihove vještine kako bi došlo do partnerstva. Zovu se igre, jer je cilj zabavljati se sa konjem, a ujedno se i povezati sa njim.

Igre principa:

1. Igra- prijateljska igra u kojoj dolazi do građenja pouzdanja konja,
2. Igra- igra dikobraza u kojoj je cilj priviknuti konja na povremeni i stalni pritisak,
3. Igra- igra vožnje koja ima za cilj naučiti konja na ritmičan pritisak.

Igre sa svrhom:

4. Igra- yo-yo igra u kojoj dolazi do balansiranja prema unaprijed i unatrag sa konjem,
5. Igra- igra kruženja ima za namjenu zadužiti konja da ide istim tempom i smjerom,
6. Igra- lateralna igra, služi za treniranje lateralnih kretnji,
7. Igra- igra stiskanja, namjena je naučiti konja da ide ispod, iznad i kroz prepreke.

Navedene igre dio su levela 1 Parelli Natural Horsemanshpa. Ukupan program se sastoji od 10 razina, ali i sam Pat Parelli kaže da nije došao do 10. razine, već je na 8. razini. Dakle, Parelli Natural Horsemanship ima još puno prostora za napredak.

5. Monty Roberts

Monty Roberts, poznat još i kao čovjek koji sluša konje, živi jedan vrlo neobičan život. Iako se njegov jedinstveni rad proteže već kroz pet desetljeća, svjetsku pozornost dobio je tek sa nedavna tri događaja. Prvi je bio njegovo priznavanje od strane kraljice Elizabete II i prisvajanje njegovih metoda za trening i njegu kraljevskih konja. Drugi događaj je objavljivanje njegove autobiografije „*The man who listens to horses*“ (Roberts, 1997.),

koja ubrzo postaje internacionalni best-seller. Treći, pomalo ironičan događaj je izlazak Hollywoodskog filma „The horse whisperer“ koji se temelji na romanu Nicholasa Evansa (1995.). Ironija leži u činjenici da je kulminacija filma u pokoravanju konja kroz nasilan pristup, precizno, onaj tip okrutnog pristupa kojem se gospodin Monty suprotstavljao cijeli život. Uza sve navedeno valja napomenuti i da je gospodin Monty uz vlastito troje, udomio još četrdeset sedmero djece.

Roberts je osvojio brojne nagrade i dobio ogromnu svjetsku slavu te napisao tri knjige koje su dospjele na best-seller listu New York Timesa. Iako je u ozbiljnim godinama, i dalje ne staje, već provodi svoje turneje s ciljem širenja humanog i nenasilnoga pristupa radu s konjima.

Monty je počeo slušati konje promatrajući ponašanje divljih konja u Nevadi kada je imao samo trinaest godina. Tamo je poslan kako bi okupio konje za Salinas Rodeo Association's Wild Horse Race. Međutim, on je satima promatrao međusobne interakcije divljih konja. Ubrzo je ustanovio da oni koriste uočljiv, učinkovit i predvidljiv govor tijela kako bi komunicirali, postavili granice, pokazali strah, relaksaciju ili naklonost. Kasnije se iz tog promatranja i navedenih zaključaka rodila metoda nazvana Join-up.

Flag Is Up Farms mjesto je gdje Monty živi i radi, a ujedno to je mjesto i odskočna daska za neke od svjetski najboljih konja.

Dually halter, koji je osmislio Monty, patentirani je ular namijenjen za školovanje konja. Ular je dizajniran na način da efektivno nagrađuje konja kada se ponaša partnerski prema treneru.

Uz Dually halter u svom radu Monty koristi još i lonže. Točnije, radi se o dvije lonže, svaka duljine približno 9 metara.

Giddy-Up Rope još je jedno od pomagala koje se može naći na službenim stranicama Montya Robertsa, <http://www.montyroberts.com/>. Riječ je o pamučnom užetu koje jahač drži na svojem laktu, njišući ga lijevo-desno, iza svojih nogu. Na taj način užo ulazi u periferni vid konja kao nešto opasno i potiče ga da ide unaprijed bez nanošenja fizičke boli.

5.1. Join up

Promatrajući divlje konje, Monty je uočio njihovu neverbalnu komunikaciju, tihi jezik koji kasnije naziva „Equus“. Inkorporirao je Equus u svoju nenasilnu metodu rada nazvanu Join-up. Metoda koju je kreirao Monty, Join-up, predstavlja način na koji uvjeriti konja-životinju koja po svojoj prirodi bježi od svih predatora, uključujući i čovjeka- da dobrovoljno pristupi i traži društvo čovjeka trenera (Miller, 2000.). Join-up omogućuje trenerima da umanje reakciju straha mladih konja prema novim situacijama (Krueger, 2008., cit. prema Rivera i sur., 2002.). Baza rada u okruglom manježu je razumijevanje ponašanja konja (Krueger 2008., cit. prema Sighieri i sur., 2003.). Neukroćeni konj ulazi u okrugli manjež polumjera otprilike 15 metara. Konj koji ne surađuje sa trenerom na zemlji, bit će tjeran sve dok ne počne odgovarati osobi sa izvjesnim signalima.

Stajanjem u centru, gledajući konja oči u oči i držeći uspravno ramena, oba neverbalna znaka, trener govori konju da „odlazi dalje“ (Miller, 2000.). U početku, konj trči uz sam rub manježa, a trener ga tjera od sebe. Nakon što konj počinje uviđati da se ništa loše, poput boli, straha pa čak niti povišenog tona, ne događa počinje „Equus“. Ovaj proces Krueger (2007.) opisuje u 5 faza:

Faza 1. Konj je uveden u manjež, otkopčan je povodac sa ulara i može istraživati poznati okoliš. Ne slijedi trenera spontano.

Faza 2. Trener otjera konja od sebe. Konj galopira u krug oko trenera i okreće svoje unutarnje uhu prema njemu/njoj.

Faza 3. Konj reducira promjer kruga u kojem trči oko trenera.

Faza 4. Galopirajući, konj počinje lizati i žvakati, i istezati svoju glavu i grlo prema dolje. Lizanje i žvakanje kao i istezanje glave i grla proučavani su u detalje u galopirajućeg konja. Kontinuirano lizanje i žvakanje broji se kao jedan od znakova, ali ukoliko je taj pokret bio prekinut nekoliko sekundi, brojio se kao dva znaka. Istezanje glave i grla prema dolje brojilo se kada su usta konja bila spuštена ispod razine ramena ili niže.

Faza 5. Trener okreće svoja leđa konju. Konj usporava, staje, okreće se prema treneru, liže i žvače, i slijedi trenera u svim smjerovima. Kada počinje oklijevati, bit će lagano pritisnut u slabine, tako da se počinje povlačiti uzduž trenera.

Join-up se smatra završenim kada konj prati trenera u bilo kojem smjeru na udaljenosti od 1 do 2 metra u razdoblju od deset minuta. „Gledao sam gospodina Robertsa kako postiže taj moment join-upa sa svježim, neukroćenim konjima u nekoliko minuta“ (Miller, 2000.).

6. Nevzorov Haute Ecole

Alexandar Nevzorov, osnivač ove metode rada sa konjima vrlo je kontroverzna osoba. U potpunosti se protivi konjičkim sportovima. Prolog svoje knjige, *The horse crucified and risen*, Nevzorov (2011.) započinje objašnjavanjem kako je siguran da za one koji se bave sportskim jahanjem, kasačkim trkama, galopskim trkama, vožnjom i vole svoju profesiju ili hobi, nema smisla čitati pa čak ni otvarati njegovu knjigu. Važno je napomenuti da je nekad i sam trenirao visoku dresuru. Nevzorov je započeo studij Filologije na Lenjingradskom državnom studiju, međutim nije ga završio. Ostao je kao novak u samostanu, pjevao u crkvenom zboru, radio kao noćni čuvar u muzeju, lučki radnik i književni tajnik. Nakon toga radio je kao tv- reporter. Uz pomoć svoje žene osmislio je Nevzorov Haute Ecole.

Osnovni cilj Nevzorov Haute Ecole je ne gledati konja kao sredstvo transporta ili pak izvor zabave, već gledati na njega kao sebi jednako živo biće. Svi njegovi učenici moraju proći tečajeve vezane uz anatomiju konja. Svrha Nevzorove škole je naučiti elemente haute ecole, odnosno visoke dresure i školske skokove poput capriola, levade, ballotade i drugih, bez jahača. U radu sa konjem po Nevzorovoj metodi strogo je zabranjeno korištenje pomagala poput mamuza, žvala pa čak i dizgina zbog njihova štetnog djelovanja na zdravlje konja. Jedino što je dopušteno u radu sa konjem je opušteni povodac oko vrata zvan „Cordeo“. Mišljenje škole je da je konj sposoban izraziti svoje osjećaje i psihološke potrebe (Griffin, 1984.). Psihološko i mentalno zdravlje konja zauzima vrlo važnu ulogu u Nevzorov Haute Ecoleu. Međusobno povjerenje i poštovanje stječe se tijekom igre i pomoću psihološke snage koja se dobiva putem nekoliko vježbi. Cjelokupna metoda temelji se na međusobnom razumijevanju i prijateljstvu. Putem različitih DVD-ova govori se kako za postizanje dresurnih figura nije potrebna dominacija i predstavlja se nova metoda treninga. Glavni fokus metode je zdravlje konja, pa je upravo zbog toga 2010. godine odbačeno i jahanje. Istraživanja Lydie Nevzorove pokazala su kako masa jahača izuzetno narušava miškulaturu leđa konja i iritira živce unutar kralježnice.

7. Horse Agility

Agility je disciplina koja je vrlo dobro poznata svim trenerima pasa, međutim u svijetu konja, Agility predstavlja novu i neistraženu disciplinu. Naime, radi se o disciplini u kojoj se uz pomoć primjerene vještine rada s konjem, partnersku komunikaciju i maštu svladavaju različite prepreke. Disciplina je usko povezana sa Natural Horsemanshipom, poglavito sa Parelli metodama. Horse Agility je i prva međunarodna natjecateljska konjička disciplina koja nagrađuje odnos i komunikaciju, a ne isključivo rezultat pri čemu je usmjerena samo na rad s tla. Na službenim stranicama internacionalnog Horse Agility kluba, www.thehorseagilityclub.com, tvrde:

- da se pomoću navedene discipline izgrađuje vrlo bliska veza sa konjem,
- da pomaže konju u konstruktivnom razmišljanju,
- da pomaže i vlasniku konja da se upozna sa istomišljenicima koji vide i druge potencijale u svom konju osim onog sportskog,
- da s obzirom na strukturu natjecanja uvijek postoji prostor za učenje i napredak.

Hrvatska udruga Horse Agility osnovana je 2012. godine s ciljem poticanja ljubavi prema konjima i etičkih vrijednosti u aktivnostima vezanim uz konje. Udrugu je osnovala nekolicina entuzijasta sa ciljem promicanja Natural Horsemanshipa, odnosno ravnopravnog odnosa čovjeka sa konjem, ali i promicanje kvalitete u konjogojstvu.

Oprema koja se koristi u Agilityu je vrlo oskudna. Konju je potreban samo ular, bilo koje vrste i povodac duljine 3 do 5 metara kako bi se konj mogao slobodno kretati. Što se vodiča tiče, pravila su još i jednostavnija. Za odjeću nema nikakvih prepreka, bitno je da bude udobna dok je nošenje kacige na treninzima svojevolljno, a tijekom natjecanja obavezno. Što se terena tiče, on mora biti ograđen, a podloga ne smije biti klizava. Prepreke su produkt mašte, što maštovitija prepreka - to bolje. Jedino pravilo je da prepreka mora biti sigurna za konja.

8. Zaključak

Cilj ovog rada je približavanje i stvaranje interesa o Natural Horsemanshipu, njegovim osnovnim idejama i trenerima te njihovim metodama. Često treneri u svojim svakodnevnim rutinama rada sa konjima zaboravljaju na njihova osjetila, a neki nisu ni upoznati sa načinom reagiranja konja te njihovim instinktivnim ponašanjem koje su zadržali usprkos domestikaciji. Natural Horsemanship uvelike pomaže u razumijevanju konja i njegovih instinkta. S obzirom da je Natural Horsemanship relativna novina u svijetu konjogojstva, za sada ne postoji dovoljan broj znanstvenih istraživanja na tu temu. Usprkos tome, predstavio sam 3 najpopularnija trenera i njihove metode te jednu novonastalu disciplinu konjičkog sporta. Svi oni promiču ljubav prema konjima i tretiranje konja kao živo biće sa svih 5 osjetila. Zajednička ideja i misao vodilja u svim predstavljenim pristupima je žestoko protivljenje nasilju i agresivnim metodama u radu s konjima. Osobno smatra da nije bitno kojoj se od ovih metoda ili disciplina netko od jahača, odnosno trenera prikloni sve dokle god ona ne promovira nasilje te zagovara redoviti rad sa konjem. Većini konjara na prvom mjestu je sigurnost i mirnoća njihovih konja, a upravo to se postiže kontinuiranim radom sa konjem kroz navedene metode.

Istraživanja pokazuju da se pomoću Natural Horsemanshpa mogu postići isti rezultati kao i upotrebom tradicionalnih metoda treninga. Problematika tradicionalnog treninga je agresivan pristup konju i nasilje koje vodi čestom narušavanju zdravlja životinje i poteže etičko pitanje takvom pristupu treniranja. Neverbalna komunikacija postiže se tehnikama koje proizlaze iz dubinskog i proširenog znanja o psihologiji konja i njegovim reakcijama na određene poticaje trenera.

U Hrvatskoj je Natural Horsemanship još u povojima. Međutim, dolazi do sve većeg razvoja iz godine u godinu. Zanimljivo je da su se u pripremama za prošle Olimpijske igre, neki od ponajboljih jahača koristili metodama predstavljenim u ovom radu. Prošle godine (2013.) je bio organiziran prvi dvodnevni seminar na temu Natural Horsemanshpa u Hrvatskoj, a zakazan je i datum za ovogodišnji nastavak, što upravo pokazuje da zanimanje ljudi za metode Natural Horsemanshpa postoji. Potrebno je daljnje istraživanje i edukacija, kao i više inicijativa interesnih skupina za njegovo širenje.

9. Literatura

- Anderson, J. K. (1961): *Ancient Greek Horsemanship*. University of California Press, Berkeley, USA.
- Bayley, L., (2004): *Groundwork Training for Your Horse*. David & Charles Publishers, USA.
- Cameron, Z. E., Setsaas, T. H., Linklater, L. W. (2009): Social bonds between unrelated females increase reproductive success in feral horses. University of Oxford, Oxford, United Kingdom.
- Christensen, J. W. (2005): Fear responses in horses. Licentiate thesis, Swedish University of Agricultural Sciences.
- Ćosić, E., Baban, M., Sakač, M., Antunović, B. (2009): Psihološke karakteristike konja. 1. Međunarodni simpozij o konjičkoj industriji i 3. Hrvatski simpozij o lipicanskoj pasmini, Zbornik radova, br. 3., 130-134, ISSN 1847-4608.
- Evans, N. (1995): *The horse whisperer*. Delacourte Press, New York.
- Feh, C., Mills, D. S., McDonnell, S. (2005): Relationships and communication in socially natural horse herds. Cambridge University Press, Cambridge, United Kingdom, str. 83-93.
- Goodwin, D., McGreevy, P., Waran, N., McLean, A. (2009): *The Veterinary Journal*. Volume 181, Issue 1, str. 5–11.
- Griffin, D. R., (1984): *Animal Thinking*. Press of University of Harvard, str. 163.
- Hall, C. A., Cassaday, H. J., Derrington, A. M. (2003.): The effect of stimulus height on visual discrimination in horses. *J. ANIM. SCI.*, 81:1715-1720.
- Houpt, K. A. (1991): *Investigating equine ingestive, maternal, and sexual behavior in the field and in the laboratory's*. New York State College of Veterinary Medicine, Cornell University, Ithaca, New York.
- Houpt, K. A., Keiper, R. (1982): The position of the stallion in the equine dominance hierarchy of feral and domestic ponies. *J. Anim. Sci.* 54945.
- Houpt, K. A., Law, K., Martinisi, V. (1978): Dominance hiemhies in domestic horses. *Appl. Anim. Ethol.* 4, str. 273.
- House, J. S., Landis, K. R., Umberson, D. (1988): Social relationships and health. *Science* 241:540–545.
- Krueger, K. (2007): Behaviour of Horses in the “Round Pen Technique”. *Applied Animal Behaviour Science*. Volume 104, Issues 1-2, str. 162-170.
- Krueger, K. (2008): Social Ecology of Horses. *Applied Animal Behaviour Science*. Volume 104, Issues 1-2, str. 162-170.
- Miller, R. M., Lamb, R. A. (2005): *The revolution in horsemanship and what it means to mankind*. The Lyons Press, Guilford, Connecticut.
- Miller, W. R. (2000): *Behavioural and Cognitive Psychotherapy*. Cambridge University Press, United Kingdom, str. 285–292.
- Mills, D., McDonnell, S. (2005): *The domestic horse*. Cambridge University press.
- Monty Roberts (2013). *Equipment*. Pregledano 1.12.2013. Dostupno na: <http://www.montyroberts.com/shop/equipment/>.
- Morris, D. (1989): *Upoznajte svog konja*. Prosvjeta. Zagreb.

- Nevzorov, A. (2011): The horse crucified and risen. Nevzorov Haute Ecole, 8-10.
- Parelli, P. (1993): Natural Horse-man-ship. Western Horseman magazine, Colorado Springs.
- Roberts, M. (1977): The man who listens to horses: The story of a real-life horse whisperer. Random House, New York.
- Robertson, M. (2002): The Man Who Listens to Horses: The Story of a Real-Life Horse Whisperer. Ballantine Books, USA.
- Rutberg, A. T. (1987): Horse fly harassment and the social behavior of feral ponies. Ethology, 75: 145-54.
- The International Horse Agility Club (2013). Introducing The International Horse Agility Club. Pregledano 1.12.2013. Dostupno na: <http://www.thehorseagilityclub.com/the-international-club/>.
- Tomić, M., Ramljak, J., Ivanković, A. (2013): Upravljanje osjetilnom percepcijom konja. Stočarstvo 66:2012, str. 303-316.
- Telegin, D. Y. (1986): Dereivka, a Settlement and Cemetery of Copper Age Horse Keepers on the Middle Dneiper. Bar International Series, 287.

10. Sažetak

Natural Horsemanship je engleski naziv koji označava trening konja po prirodnim načelima. Sve metode unutar Natural Horsemanshpa zasnivaju se na promatranju ponašanja divljih konja te njihovim međusobnim interakcijama. Prije početka primjene ovakvog načina treninga potrebno je detaljno proučiti osjetila konja te njegove prirodne reakcije poput straha, ljutnje itd. Nijedna metoda nema propisana pravila već su dana načela kojih se potrebno pridržavati, a sam trening se prilagođava svakom konju ponaosob. Ove metode razvijaju se iz dana u dan i imaju sve više poklonika diljem svijeta, počevši od jahača rekreativaca, pa sve do profesionalnih sportaša, koji sudjeluju na natjecanjima poput Olimpijskih igara.

11. Summary

Natural Horsemanship is an English name that means training the horse on natural principles. All methods within the Natural Horsemanship are based on observations of the behavior of wild horses and their interactions. Before the start of this method of training is necessary to thoroughly study the senses horse and his natural reactions such as fear, anger, etc. Neither method has no prescribed rules already on the principles that should be followed, and the training is adapted to each horse individually. These methods are being developed every day and have more fans around the world starting with the rider amateurs up to professional athletes who participate in competitions such as the Olympics.

12. Popis slika

Slika 1. Vidno polje konja (thinklikeahorse.org).....	6
Slika 2. Izrazi očiju konja (sielearning.tafensw.edu.au).....	7
Slika 3. Govor konja pokretima ušiju (sielearning.tafensw.edu.au).....	8
Slika 4. Grupa divljih konja Equus Perzewalski na paši (wikipedija.org).....	12
Slika 5. Kontakt nos-nos (barnqueenadventures.com).....	14
Slika 6. Borba konja u Guangxiu (chinadaily.com.cn).....	15
Slika 7. Parelli korbač, povodac i ular (parelli.com).....	20

13. Popis tablica

Tablica 1. Vrste i kompozicije grupa divljih konja (Mills, McDonnell, 2005.).....11

TEMELJNA DOKUMENTACIJSKA KARTICA

Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku
Poljoprivredni fakultet u Osijeku
Završni rad

Primjena prirodnih metoda treniranja konja (Natural Horsemanship)

The Application of Natural Methods in Training horses (Natural Horsemanship)

Petar Levak

Sažetak

Natural Horsemanship je engleski naziv koji označava trening konja po prirodnim načelima. Sve metode unutar Natural Horsemanshipa zasnivaju se na promatranju ponašanja divljih konja te njihovim međusobnim interakcijama. Prije početka primjene ovakvog načina treninga potrebno je detaljno proučiti osjetila konja te njegove prirodne reakcije poput straha, ljutnje itd. Nijedna metoda nema propisana pravila, već su dana načela kojih se potrebno pridržavati, a sam trening se prilagođava svakom konju ponaosob. Ove metode razvijaju se iz dana u dan i imaju sve više poklonika diljem svijeta, počevši od jahača rekreativaca pa sve do profesionalnih sportaša koji sudjeluju na natjecanjima poput Olimpijskih igara.

Ključne riječi

Natural Horsemanship, osjetila, etologija, trening

Summary

Natural Horsemanship is an English name that means training the horse on natural principles. All methods within the Natural Horsemanship is based on observations of the behavior of wild horses and their interactions. Before the start of this method of training is necessary to thoroughly study the senses horse and his natural reactions such as fear, anger, etc. Neither method has no prescribed rules already on the principles that should be followed, and the training is adapted to each horse individually. These methods are being developed every day and have more fans around the world starting with the rider amateurs up to professional athletes who participate in competitions such as the Olympics.

Key Words

Natural Horsemanship, senses, ethology, training

Datum obrane: